



ПЛАТФОРМА

за решавање на проблемот со

пренесувањето на странските лични имиња¹ во официјални документи

од Радомир Трајковиќ, член на ЗПРМ

12.02.2024 година

Содржина:

- (1) [На што ја темелиме нашата Платформа?](#)
- (2) [Како гласи решението?](#)
- (3) [Според кои начела треба да се раководиме?](#)
- (4) [Зошто треба да се застапуваме за ова решение?](#)
- (5) [Кои се главните \(против\)аргументи за одбрана на нашето решение?](#)
- (6) [Што ако не ни го прифатат решението?](#)
- (7) [Со кого треба да преговараме?](#)
- (8) [Со кого треба да соработуваме?](#)
- (9) [Кои се следните чекори?](#)
- (10) [Кој ќе биде носител на овие активности?](#)

Кратенки:

анг.	англиски
изв.	изворно
ИМЈ	Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје
ЗПРМ	Здружение на преведувачи и толкувачи на Република Северна Македонија
МВР	Министерство за внатрешни работи
МЗМП	Македонско здружение на млади правници
МНР	Министерство за надворешни работи
МП	Министерство за правда
ПЛИОД	пренесување на личните имиња во официјални документи
РГ	работна група (во состав на ЗПРМ)
УВМК	Управа за водење на матичните книги
УГД	Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
УКИМ	Универзитет „Кирил и Методиј“ – Скопје
УКЛО	Универзитет „Климент Охридски“ – Битола
ЦР	Централен регистар

¹ За потребите на оваа Платформа, под „лично име“ се подразбира името/имињата и презимето/презимињата на странските државјани.



(1) На што ја темелиме нашата Платформа?

Оваа Платформа се темели на наодите, заклучоците и препораките изнесени во извештајот „Пренесување на личните имиња во официјални документи – искуства од преведувачката дејност“ објавен во март 2019 година на веб-локацијата на ЗПРМ², како и на Фејсбук-страницата на ЗПРМ и во јазичните групи „Поздер правам... од македонскиот јазик!“ и „Прифатилиште за преведувачи и толкувачи“ на друштвената мрежа Фејсбук.

Извештајот, пак, е завршно дело на истражувањето кое ЗПРМ го спроведе кон крајот на 2018 година за потребите на својата Шеста годишна конференција „Судскиот превод и толкувањето во судница во Република Македонија“ (Скопје, 17.11.2018 година).

Решението што го предлагаме произлегува од наведениот *Извештај* и се однесува само на пренесувањето на **странските имиња (имињата на странските државјани)** во македонските официјални документи.³

(2) Како гласи решението?

Решението гласи:

транскрипција (анг. *George* = **Џорџ**),

а не транслитерација (анг. *George* ≠ *Георџе*).

(3) Според кои начела треба да се раководиме?

При спроведувањето на ова решение треба да се водиме од следниве 8 основни начела:

1) Македонски испис – како се одредува?

Во преводот на македонски јазик, странските имиња треба да се запишуваат **со македонски кирилски букви на начин кој најблиску го отсликува изворниот изговор на името.**

2) Македонски испис – кој го одредува?

Преведувачот, и само преведувачот, е тој кој може да одреди како би гласел македонскиот изговор на странското име и да одлучи како странското име треба да се транскрибира на македонски. Неговата одлука **не смеат** да ја менуваат шалтерските и други службеници во јавната администрација кои, по правило, не се од јазична струка, па според тоа **не се квалификувани да ги оспоруваат одлуките на преведувачот.**

² Видете: <https://mata.mk/dokumenti/prenesuvanje-na-licnite-iminja-vo-oficijalni-dokumenti.pdf>.

³ Другите две проблематики утврдени со предметниот *Извештај* (пренесувањето на македонските имиња и имињата на припадниците на етничките заедници во преводите кон други јазици) не се опфатени со оваа Платформа.



3) Македонски испис – според што се одредува?

При одредување на правилната транскрипција на странското име, преведувачот ќе се раководи според *Правойисоџ на македонскиоџ јазик*, чиешто второ издание, од 2017 година, **содржи 100-тина страници посветени токму на транскрипцијата и транслитерацијата на туѓите имиња** (Глава X, стр. 175-288). Овој ресурс е **јавно и бесплатно** достапен⁴ и не постои изговор ниту за преведувачите ниту за која било друга засегната страна да не се раководи според него.

4) Изворен испис – како се запишува?

Доколку е потребно во преведениот документ да се прикаже и **изворното пишување** на името (заради следливост на идентитетот или од кои било други причини), тоа ќе се направи:

- за јазиците кои изворно користат **латинични** писма: со наведување на **изворното латинично пишување** на името; односно
- за јазиците кои изворно користат други, **нелатинични** писма (други кирилски писма, грчко, арапско, кинеско и др. писма): со наведување на **официјалната латинична транскрипција на името согласно важечките правила на тие јазици**.

5) Изворен испис – каде се запишува?

Името на латиница ќе се запише како **белешка на преведувачот**. Еден од начините да се изведе тоа е во **квадратна заграда, веднаш по македонската транскрипција** на името, со внесување на кратенката „изв.“, како упатување на изворното пишување на името.

На пример, ќе се запише: **Џорџ Смит [изв. George Smith]**.

6) Изворен испис – според што се запишува?

Изворниот испис се запишува **според изворниот документ што се преведува**.

7) Конечно решение – зошто токму така?

Конечното решение (македонскиот испис + изворниот испис) **не смее да доведе до измислување на нов латиничен испис на странското име, поинаков од изворното пишување**, односно, не смее да се изврши негово „помакедончување“ (нешто што редовно се случува; видете ја илустрацијата подолу).

Измислување на нов латиничен испис на странските имиња не само што им предизвикува административни проблеми на именуваните лица (клиентите), туку често им нанесе и материјална штета.

⁴ Видете: <https://pravopis.mk/sites/default/files/Pravopis-2017.PDF>.



8) Конечно решение – применливост

Решението мора да биде **единствено, задолжително и општо применливо**.

Надлежните државни органи мора да го официјализираат, на пример, преку негово уредување со *Судскиот деловник*.

Во спротивно, ЗПРМ самостојно ќе настојува да го спроведе ваквото решение меѓу своите членови, другите преведувачи и другите засегнати страни, за да се постигне што поголема еднообразност (усогласеност) за тоа како структурата му приоѓа на овој проблем.

(4) Зошто треба да се застапуваме за ова решение?

ЗПРМ е здружение на стручни, квалификувани јазичари кое – според бројот на своето членство – застапува репрезентативен примерок од преведувачката струка. Затоа, ЗПРМ треба да се застапува за ваквото решение бидејќи:

- 1) Ова решение е единственото решение коешто е **сообразно со науката за јазикот**. Ова решение е **сообразно и со ставот на ИМЈ**. Имено, уште во 2011 година, УВМК упатила допис до ИМЈ со барање да добијат упатство за тоа како правилно треба македонските кирилски букви да се предаваат на латиница. ИМЈ дал предлог за конкретно решение. Но, во својот одговор,⁵ меѓу другото, ИМЈ вели:

*„При заведување на имиња и на презимиња, кои се од немакедонско потекло смејаме дека **нивниот латиничен испис треба да биде во оригинална форма [...]**, а не да се прибеѓнува кон транскрипција на презимето од македонска кирилица кон македонска транскрипција. На пример, **презимето Џонс не би требало да се запише според нашата транскрипција Djons, туку Johnes** како што гласи во оригиналната форма ова презиме, со што **би се избегнала двојната форма на едно исписно презиме**, на пр., *шајкошо Анѓличанец* и *неговошо дете* што е родено во Македонија.“*

- 2) Ова решение **доби масовна поддршка** од преведувачите, наставниците, студентите и другите стручни лица кои учествуваа на трите работилници кои ЗПРМ ги организира на оваа тема на УКИМ во Скопје, на УГД во Штип и на УКЛО во Битола (2018-2019 година).⁶

⁵ Видете во предметниот *Извештај*, стр. 43.

⁶ Видете во предметниот *Извештај*, стр. 3.



- 3) Не помалку важно, и во самиот **Судски деловник**⁷ што во моментот е на сила, во член 48, став 2, јасно се вели дека: „Преводот е чист и непрецртван, а имињата се пренесуваат **идентично од изворникот**“. Цврсто сме уверени дека намерата на законодавецот е, значи, името да се предаде на латиница, како што е запишано во изворникот.
- 4) Конечно, сметаме дека и одредбите на новиот **Закон за ујошреба на македонскиот јазик**⁸ одат во прилог на нашето решение.
- Нашето решение придонесува за исполнување на целите за „примена, заштита, унапредување и збогатување на македонскиот стандарден јазик и неговото кирилско писмо“ дадени во членот 4, а особено во однос на:
 - правилната употреба на јазикот **во јавната и во службената комуникација** (став 3),
 - правилна употреба на јазикот **од страна на законодавната, судската и извршната власт** (став 7),
 - изработка и **превод на интерфејси на македонски јазик** за компјутерски програми (став 8),
 - **укажување и отстранување на јазичните недоследности и неправилности** во употребата на македонскиот стандарден јазик и неговото кирилско писмо (став 14).
 - **Законоџ** не содржи одредба за правилно запишување на странските лични имиња, но, во **членот 8, став 3**, наоѓаме интересна одредба за случајот кога фирмата на правното лице претставува заштитена трговска марка. За ваквите случаи, **Законоџ** предвидува ЦР да ја запише фирмата „на начин на кој е заштитена како трговска марка, додека **во заграда се додава називот на кирилица транскрибирано според правилата на важечкиот правопис на македонскиот јазик**“.
 - Макар што ова е единственото место во **Законоџ** каде што се уредува двојното (и кирилско и латинично) пишување на **сопствените именки** (во случајов, на **трговските марки**), сметаме дека одредбата е подеднакво применлива и за **личните имиња**, како уште една подгрупа во корпусот сопствени именки.
 - Од одредбата јасно можеме да ја препознаеме намерата на законодавецот: **македонскиот испис, на кирилица, се добива со транскрипција**, а не со транслитерација.

⁷ Преземете, на пример, од: <http://sud.mk/wps/portal/central/sud/legislativa/sudski-delovodnik>.

⁸ Службен весник на Република Северна Македонија, број 21 од 29.01.2024 година.



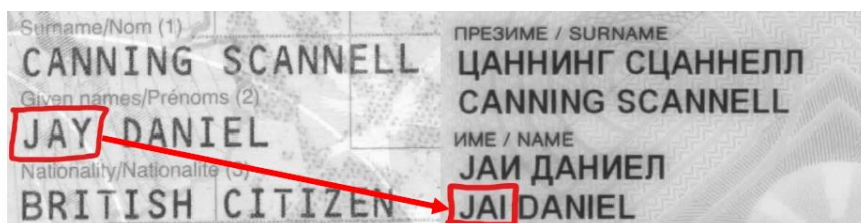
(5) Кои се главните (против)аргументи за одбрана на нашето решение?

Со истражувањето што ЗПРМ го спроведе кон крајот на 2018 година, утврдивме дека државните органи инсистираат странските имиња, во македонските преводи, да се транслитерираат (а не да се транскрибираат) од две главни причини:

- 1) Заради **следливост на идентитетот** на именуваното лице. Имено, ако англиското име *George* им го запишеме како *Георџе*, тогаш, кога ќе се укаже потребата за тоа, државните органи многу лесно ќе можат името да го „вратат“ назад на латиница како **George**. Односно, ако името *George* им го запишеме како *Џорџ*, тогаш нивните „машини“ автоматски ќе го дадат латиничниот испис **Djordj**, согласно македонскиот правопис, според кој се нагодени овие машини.
- 2) Затоа што во македонските официјални документи:
 - не смее да стои текст на друго странско писмо, или, пак,
 - нема простор каде да се запише името на странско писмо.

При одбрана на нашето решение треба да ги користиме следниве **противаргументи** на нивните тврдења.

- 1) **Не е точно** дека со транслитерацијата се овозможува следливост на идентитетот на именуваното лице.
 - Чести се случаите кога токму **слепата транслитерација ја прекинува следливоста на идентитетот** на именуваното лице, во случаи кога името содржи латинични букви за кои немаме еднозначни еквиваленти на кирилица. На пример, како што веќе илустриравме,⁹ британскиот граѓанин по име **JAY** на кирилица бил запишан како **ЈАИ**. Но, кога работните машини требало да му го „вратат“ името назад на латиница, следејќи го образецот на македонското кирилско пишување, името му го испишале како **ЈАИ**. Па така, овој британски граѓанин добил двојно латинично пишување на своето име: изворното **JAY** и „помакедонченото“ **ЈАИ**. Овој исход не само што е спротивен на сите јазични норми, туку и преставува **директен упад врз идентитетот на ова лице**, бидејќи со оваа постапка буквално се „измислува“ **ново лице по име ЈАИ** коешто, како такво, **не постои во евиденцијата на неговата матична држава**.



(во британската лична исправа)

(во македонската лична исправа)

⁹ Видете во предметниот *Извештај*, стр. 22-23.



- Практично е **невозможно** да се определи по една буква од македонската кирилица како еквивалент за сите можни поединечни латинични букви што се користат ширум светот.
 - Ова, пред сè, се однесува на буквите што содржат **дијакритици**: â, đ, ł, ž, û, ø, ë, ć и др.
 - Ваквиот приод може да доведе до **различни практики** во предавањето на латиничните букви, зависно од кој јазик се преведуваа. Па така, бидејќи англискиот изговор на буквата *W* не одговара на ниту еден глас во македонскиот јазик, англиските преведувачи често ја предаваат со *BB*. Но, германските преведувачи често ја предаваат оваа буква со само едно *B*, бидејќи нејзиниот изговор во германскиот јазик соодветствува на нашиот глас [в].

2) Во точка 354 од најновиот *Правойис* (Глава VIII, стр. 170)¹⁰ се вели: „Со **латиничните** системи од соодветните јазици се допушта пишување на: странски и на мешовити фирми со регистриран заштитен знак; електронски адреси; веб-локации на интернет; генерички и заштитени имиња на лекови; некои скратеници; **како и на имиња на странски државјани во официјални документи**“.

- Значи, **не е точно** дека во македонскиот превод не смее да стои текст напишан на друго писмо. И доколку некој државен орган навистина донел некаков правилник за внатрешна употреба со кој ова се забранува – таквиот правилник е спротивен на *Правойисој*.
- Исто така, **не е точно** дека во македонските обрасци за официјалните документи не постои простор за изворен испис на странското име. Како што ни е познато, на припадниците на етничките заедници имињата во личните исправи им се запишуваат и на нивниот јазик. За странските државјани, тој простор може да се искористи за името да им се запише во изворен облик. Впрочем, така постапиле и со лицето *ЈАУ* од погорната илустрација, само што името погрешно му го испишале.

(6) Што ако не ни го прифатат решението?

Доколку надлежните државни органи не го прифатат нашето решение, тогаш, како **утешно решение**, може да го прифатиме нивниот став дека странските имиња треба да се транслитерираат (наместо да се транскрибираат). Но, при тоа, мора да се избориме:

¹⁰ Видете: <https://pravopis.mk/sites/default/files/Pravopis-2017.PDF>.



- 1) Надлежните државни органи да донесат **единствен Правилник за транслитерација на сѐранскиѝе имиња** со кој точно ќе се пропишат македонските кирилски еквиваленти на практично **сиѝе** латинични букви со кои би се среќавале преведувачите.
- 2) Така донесениот *Правилник* да се официјализира преку негово вградување во *Судскиоѝ деловник* и/или во *Правоѝисоѝ* и/или на поинаков начин.
- 3) Така донесениот *Правилник* да стане **задолжителен за сите државни органи** без исклучок.

Во овој случај мора да прифатиме дека ЗПРМ делумно ќе го реши проблемот само на колегите преведувачи, но не и на нивните клиенти. Нивните имиња и понатаму ќе се запишуваат погрешно, на латиница ќе се враќаат во помакедончената форма, па тие и понатаму ќе се соочуваат со административни проблеми, па дури и материјални штети.

(7) Со кого треба да преговараме?

Иако истражувањето во 2018 година беше спроведено со вкупно 7 државни органи (УВМК, МВР, МНР, ЦР, Собранието, Владата, Претседателот), на мислење сме дека понатамошните преговори треба да продолжат со **Министерството за правда** бидејќи во негова надлежност е делувањето на **Управата за водење на матичните книги**.

Како орган надлежен за упис на граѓаните во Македонија, **УВМК е влезната точка каде странското име ќе се запише правилно или погрешно**. Штом странското име ќе се запише погрешно во УВМК, таквиот грешен испис понатаму се шири и меѓу сите други државни органи.

Впрочем, и во одговорот што го добивме од МВР за потребите на истражувањето,¹¹ јасно ни беше кажано дека МВР ги користи „податоците од матичната евиденција, која се води во рамките на Министерството за правда“.

(8) Со кого треба да соработуваме?

Пишувањето на странските имиња треба да се врши согласно *Правоѝисоѝ на македонскиоѝ јазик*, чијшто надлежен издавач е **ИМЈ**. Сметаме дека ЗПРМ треба да воспостави **долгорочна соработка** (можеби и да потпише меморандум за соработка) со ИМЈ заради **здружено делување за прашања од општ јазичен интерес**.

¹¹ Видете во предметниот *Извештај*, стр. 39.



Меѓутоа, познато ни е дека ИМЈ, како придружна членка на УКИМ, е, пред сè, јавна научна установа која се занимава со обемна научноистражувачка, високообразовна и издавачка дејност според однапред донесени програми и планови за работа. **ИМЈ не располага со процедури и механизми** за подинамична, посекојдневна соработка со **граѓанскиот сектор**.

Други чинители со кои ЗПРМ може да воспостави соработка за ова и за евентуални други идни јазични прашања се и: **Советот за македонски јазик, Комисијата за полагање испит за лектор** (по македонски јазик) и **Инспекторатот за употреба на македонскиот стандарден јазик**, кои делуваат во рамките на Министерството за култура.¹² Тука се и **Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ – Скопје** и другите јазични факултети и катедри ширум земјава. Соработката со нив треба да биде повеќе во насока на **примена** на решението **откако ќе се донесе** и официјализира.

Најконкретна поддршка **во фазата на донесување на решението** сметаме дека можеме да добиеме од **Македонското здружение на млади правници**.¹³ На нивна иницијатива, во декември 2021 година, остваривме заедничка средба, на која нивните претставници ни ги образложија проблемите со кои се соочува целната група на нивното делување: бегалците и мигрантите. Имено, често се случувало на овие странски државјани да им се ускрати законски загарантираната правна, здравствена, социјална и друга помош поради неможноста да си го докажат идентитетот, токму поради погрешните латинични исписи на нивните имиња.

(9) Кои се следните чекори?

За да се спроведе ова решение, потребно е:

1) ЗПРМ да започне **дијалог со МП**, а преку него, **и со УВМК**. За таа цел, пак, потребно е:

- да се утврди кои одделенија и лица во МП се **надлежни** за решавање на оваа проблематика, и
- на тие одделенија и лица да им се упати **допис со образложение на проблемот** и со **барање за средба** и за отворање дијалог.

За да бидеме што поуверливи во својот настап, потребно е, претходно:

2) ЗПРМ да **документира** што е можно повеќе:

- **случаи на прекинување на следливоста на идентитетот**, како што беше погоре опишано со примерот JAУ → JAИ → JAИ, како и

¹² Поточно, согласно *Законоџ за уџоџреба на македонскиоџ јазик* (Службен весник на Република Северна Македонија, број 21 од 29.01.2024 година), Владата е таа што го именува Советот за македонски јазик, но, пак, Министерството за култура ги врши стручно-административните работи за потребите и на Советот и на Комисијата (член 20, став 1).

¹³ Видете: <https://myla.org.mk/>.



- **лични приказни** од колегите преведувачи или од нивните клиенти за **административните проблеми и материјалните штети** што клиентите ги претрпеле како последица на погрешниот латиничен испис на нивното име.

За таа цел, пак, потребно е:

- **Оваа Платформа да се објави**, како меѓу членовите на ЗПРМ (допис по е-пошта) така и меѓу пошироката преведувачка струка (преку јазичните групи „Пуздер“ и „Прифатилиште“ на Фејсбук).
- Заедно со објавата, да се упати и **повик до преведувачите ретроактивно да ги документираат случаите** на прекинување на следливоста на идентитетот на своите клиенти, и да ни ги достават потребните информации.
 - Како најбитен доказ ќе ги сметаме **фотографиите** на изворните и македонските лични исправи и/или други официјални документи на странските државјани, од кои јасно ќе може да се увиди губењето на идентитетот на именуваното лице (клиентот).
 - На фотографијата ќе се **редактираат (затемнат)** сите непотребни информации, а ќе се задржи само делот со името.
 - Секако, за објавување на личните исправи и/или другите официјални документи, како и на личните приказни на клиентите, преведувачите ќе мора да прибават **согласност од своите клиенти**.
 - Клиентите ќе ја упатат својата изречна согласност **по е-пошта** или директно до наменската е-адреса за оваа активност, или, пак, до преведувачите, кои потоа ќе ја проследат до наменската е-адреса за оваа активност: radomir.trajkovic.zprm@gmail.com.
 - Согласноста треба да биде кратка и јасна:

„За целиште на решавањето на проблемот со иренесувањето на личните имиња во официјални документи, се согласувам ЗПРМ да ја објави фотографијата на мојата лична исправа и/или на друг официјален документ, односно мојата лична приказна за проблемите со кои сум се соочил/а поради погрешниот латиничен испис на моето име и/или презиме.

Оваа согласност се однесува само на податоците за моето име и/или презиме, но не и на другите лични податоци содржани во личната исправа и/или другиот официјален документ.“



- Преведувачот чијшто клиент бил странскиот државјанин треба да се погрижи странскиот државјанин точно **да го разбере** текстот на оваа согласност.
- **Рокот** за прибирање на потребните информации ќе биде **30 дена**, односно, сè дури не добиеме доволно количество докази (**барем 4-5 документирани случаи**).

За да можеме да го осмислиме своето понатамошно делување, преку овој дијалог, потребно е да дознаеме, пред сè:

- 3) Зошто постои толкав **отпор** кај државните органи во преводот да се остави и изворниот латиничен испис на странското име, односно, за какви работни **машини / технологии / дигитални системи** станува збор штом не можат да го пренесат изворното пишување на странските имиња.
- 4) Како тие ја **толкуваат** одредбата од *Судскиот деловник* дека имињата треба да се предадат **идентично на изворникот**.

До какво и решение да се дојде, за да постигнеме негова општа и доследна примена од сите засегнати страни:

- 5) **Конечното решение да се вметне во постојниот Судски деловник** преку соодветни измени и дополнувања.

(10) Кој ќе биде носител на овие активности?

Бидејќи ПЛИОД е проблематика со која најчесто се соочуваат судските преведувачи, и бидејќи ќе настојваме конечното решение да се официјализира преку измени и дополнувања на *Судскиот деловник*, сметаме дека сите работи поврзани со ПЛИОД треба да бидат во надлежност на **РГ Судски превод** на ЗПРМ.

Сите прашања во врска со активностите за ПЛИОД можете да ги упатите на:

radomir.trajkovic.zprm@gmail.com.